

STROJE LUDOWE U LASOWIAKÓW.

Przykłady kostiumologiczne z okolic Tarnobrzega i Grębowa.

Na szczególną uwagę w stroju ludowym Lasowiaków zasługuje odświętny ubiór kobiety. Choć w różnych częściach regionu lasowiackiego miał kilka odmian to przez badaczy bardzo szybko zwrócono uwagę na cechy, które go wyróżniały spośród strojów sąsiednich terenów. Zwłaszcza ubiory świąteczne z okolic Tarnobrzega i Grębowa stosunkowo dobrze przeanalizowane przez etnografów zachwycają do dzisiaj swoim pięknem i archaicznością. Kobięcy strój ludowy u Lasowiaków, który na pocz. XX wieku był jeszcze w powszechnym użyciu charakteryzował się pięknym zdobnictwem. Zachowane do dzisiaj, głównie w muzeach przykłady takich ubiorów to rzadkie egzemplarze. Zdobnictwo strojów kobiecych w tym mikroregionie kostiumologicznym tarnobrzeko-grębowskim charakteryzowało się tym, że podstawowym elementem zdobniczym był tutaj motyw spirali zwiniętej w literę S oraz skonstrastowanie bieli tkaniny z jednobarwnym kolorem wyszyć.

Hafty zdobiły głównie kobiece stroje świąteczne, które szyto z wybielonych, cienkich lnianych płócien samodziałowych. Podstawowymi elementami stroju kobiet były koszule, spódnice, zapaski, chustki na głowę, chusty na plecy. Jego istotą było kontrastowanie białego tła z jednobarwnym wyszyciem zwłaszcza czerwonym lub czarnym (później brązowym). Wg tradycji ustnej czarny kolor wyszyć przypisywano wdowom, brązowy mężatkom, czerwony zaś pannom. Hafty lasowiackie umieszczano zwłaszcza w tych miejscach, które wymagały specjalnego podkreślenia linii, sylwetki i kroju. Z krojem i szwami związane są ściegi, które mają charakter konstrukcyjny. Są to ściegi krawieckie scalające i wzmacniające szwy tj. stebnówka i krzyżowany. Inne, jak łańcuszek, dziergany czy sznureczek, związane są też ściśle ze strukturą płótna. Ścieg płaski występował w charakterze „prążka”, „drabinki”, „grzebyczka”. W hafcie lasowiackim ściegi wyszywano operując linią prostą, zygzakowatą, falistą i spiralną. Zwarty układ wysztych motywów występował w postaci szlaczków podkreślających dolny brzeg fartucha (spódnicy) i zapaski, ramion na koszuli (tzw. przyramek) i mankietów rękawów koszuli oraz brzegów chust. Motywy powtarzane były rytmicznie w szeregach. Ośrodkiem układu haftu była zwarta spirala łańcuszka wpisana w dwa prążki sznureczka lub łańcuszka, ułożona w jednym lub dwóch rzędach parzystych lub oddzielonych zygzakami, czasem znów drabinką ściegu płaskiego. Od motywu spirali rozchodziły się linie zygzaków, grzebyczków, stebnówki. Elementy powtarzały się w układzie parzystym, pojedynczym, przeplatany z innymi motywami. Hafty lasowiackie były wyposażone również w akcenty roślinne, spełniające rolę dopełniającą i ozdobną. Ścieg prążka albo grzebyczka przechodził w motyw kropki, trójkątków, listków (np. trójliścia, pięcioliścia, kwiatka, gałązki). Rozwinięcie lasowiackiego haftu geometrycznego w roślinny na ramionach koszuli widoczne było na listwach „pazuchy” (rozcięcie koszuli z przodu), gdzie występował w postaci kwiatków i gałązek. Od pocz. XX w haft geometryczny współistniał z haftem roślinnym. Uproszczone motywy kwiatowe przetworzone i przystosowane do przekątnej kwadratu pojawiały się na chuście czepcowej. Kompozycja składała się z łodygi, z której wyrastały równomiernie boczne pędy z kwiatkiem lub listkiem. Niekiedy listki wyrastały bezpośrednio ze środkowej łodygi, znów regularnie na boki, czasem były to pędy zwijające się spiralnie na końcach. Z czasem obok wyszyć jednokolorowych w kolorze czarnym, czerwonym pojawiły się również hafty wysztyte ciemnobrązowymi nićmi oraz łączące dwa kolory nici.

geometrycznego w roślinny na ramionach koszuli widoczne było na listwach „pazuchy” (rozcięcie koszuli z przodu), gdzie występował w postaci kwiatków i gałązek. Od pocz. XX w haft geometryczny współistniał z haftem roślinnym. Uproszczone motywy kwiatowe przetworzone i przystosowane do przekątnej kwadratu pojawiały się na chuście czepcowej. Kompozycja składała się z łodygi, z której wyrastały równomiernie boczne pędy z kwiatkiem lub listkiem. Niekiedy listki wyrastały bezpośrednio ze środkowej łodygi, znów regularnie na boki, czasem były to pędy zwijające się spiralnie na końcach. Z czasem obok wyszyc jednokolorowych w kolorze czarnym, czerwonym pojawiły się również hafty wyszycie ciemnobrązowymi nićmi oraz łączące dwa kolory nici.

Zachowane w zbiorach Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli zapaski i koszule są sztandarowym przykładem omawianego stroju. Wszystkie pochodzą ze wsi Chmielów, gmina Nowa Dęba, powiat Tarnobrzeg. Wykonane zostały z płótna lnianego. Są datowane na okres przełomu XIX/XX w. Zapaski uszycie są z wybielonego płótna. Ozdobione są haftem na całej szerokości, w dolnej części. Jedna z nich posiada dodatkowo 6 zaginek. Haft jednobarwny, brązowy, o funkcji dekoracyjnej i praktycznej, służył wzmocnieniu dolnego brzegu zapasek. Wzór na zapasce składa się z rytmicznie powtarzających się elementów. Główną częścią wzoru jest falista linia przypominająca gałązkę jodełki, przechodzącą w trójliście lub czteroliście. Wzór uzupełniają kwiatki, które są wyszycie naprzemiennie względem falistej linii: raz na dole, raz na górze. Dół wzoru haftu zamyka linia falista przybierająca wygląd falbanki przechodząca w górnej części naprzemiennie w listek lub trójliść. Wzór uzyskano za pomocą ściągów: sznureczka i dzierganego. Dół wzoru haftu przybiera formę falbanki. W dekoracji pojawiają się wyhaftowane gwiazdki i kropki. Wzór uzyskano za pomocą ścięgu sznureczka i dzierganego.

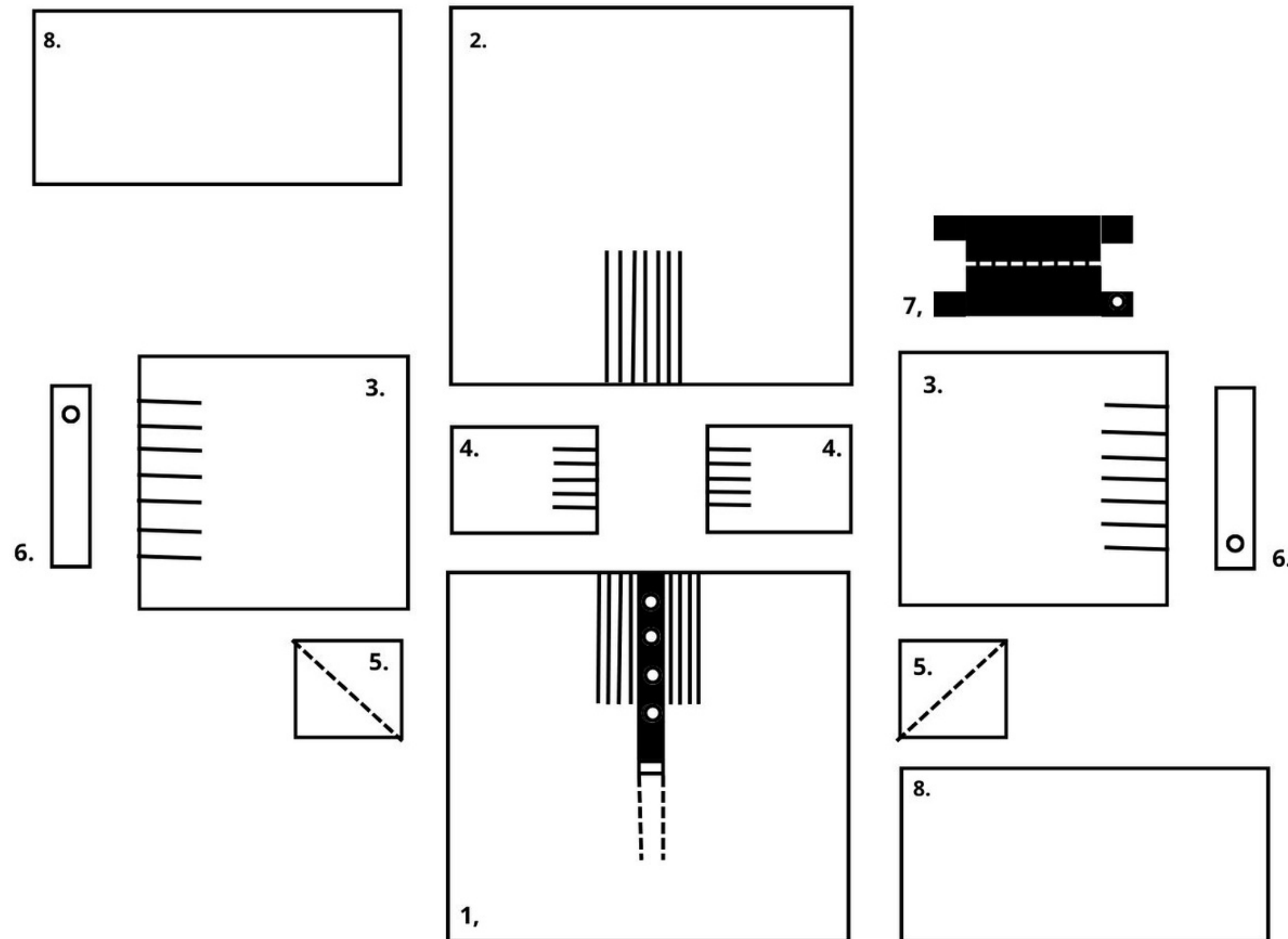
Koszule o kroju przyramkowo-marszczonym, ozdobione są bogato haftem czerwonym na kołnierzyku, mankietach, listwie, przyramkach, podkreślających krój lub wzmocniających szwy. Motywy geometryczne z wykorzystaniem spirali, różnych układów linii prostych, falistych i zygzaków oraz motywy roślinne w postaci trójliści są typowe dla zdobnictwa w płn. części regionu lasowiackiego. Na listwach występuje rozbudowany motyw roślinny kwiatu o długiej łodyżce z liśćmi i gałązkami, który jest powtórzony kilka razy na jego długości.

Współczesne rekonstrukcje nawiązują do lasowiackich strojów kobiecych z końca XIX i do pocz. XX w. Szczególną rolę w kultywowaniu tradycyjnego stroju odegrała Maria Kozłowa z domu Wiącek (1910 - 1999) pochodząca z nieistniejącego dzisiaj Machowa koło Tarnobrzegu, po wysiedleniu wsi mieszkanka Baranowa Sandomierskiego, a następnie Tarnobrzega. Była to wielka propagatorka kultury ludowej Lasowiaków. Starła się bardzo wiernie odtwarzać dawne stroje, odwołując się do tradycji, które zapamiętała lub zasłyszała. Specjalne znaczenie wśród motywów lasowiackich, które odtwarzała uzyskało serce, które szczególnie sobie upodobała. Rekonstrukcja kobiecego stroju ludowego z 1998 r. znajdującego się w zbiorach stalowowolskiego muzeum wykonana przez twórczynię ludową Marię Kozłową zachowała cechy tradycyjne. Koszula wykonana jest z płótna lnianego. Ma krój przyramkowo-marszczony. Wokół szyi drobno jest układana i wszyta w oszewkę, na ramionach wzmocniona tzw. przyramkami. Głębokie rozcięcie wykończony jest listwami zapinanymi na guziki. Długie rękawy poszerzone są „ćwikłami” czyli kwadratami płótna. Dołem rękaw jest zmarszczony i wszyty w oszewkę. Koszula zdobiona jest brązowym haftem na wzór tradycyjny. Na przedniej listwie pojawia się dodatkowo motyw serca, Spódnica (fartuch) jest górą marszczona i wszywana w oszewkę przechodzącą w troki do wiązania. Takie fartuchy z przodu wiązane były mocniej marszczone w tyle. Spódnica jest haftowana po lasowiacku. Prosty haft tworzą cztery linie wykonane ścięgiem łańcuszkowym. Do spódnicy dopasowana jest zapaska kobieca. Górą marszczona i wszywana w oszewkę przechodzi w troki do wiązania. Dolna część zapaski jest haftowana typowym motywem powtarzanym w rytmicznym szeregu. Kostium dopełniają dwie chustki. Każda z nich jest kwadratowa, ale ma różne rozmiary. Wszystkie brzegi są haftowane. Na każdym rogu dodatkowo widnieje haft roślinny. Cztery końce chust zaopatrzone są w frędzle.

Hafty na wszystkich elementach są w kolorze brązowym.

KOSZULA DAMSKA

1. WIDOK ZPRZODU
2. WIDOK Z TYŁU
3. RĘKAW
4. PRZYRAMKI
5. ĆWIKLE
6. MANKIETY
7. KOŁNIERZYK
8. NADOŁEK

KOSZULA:

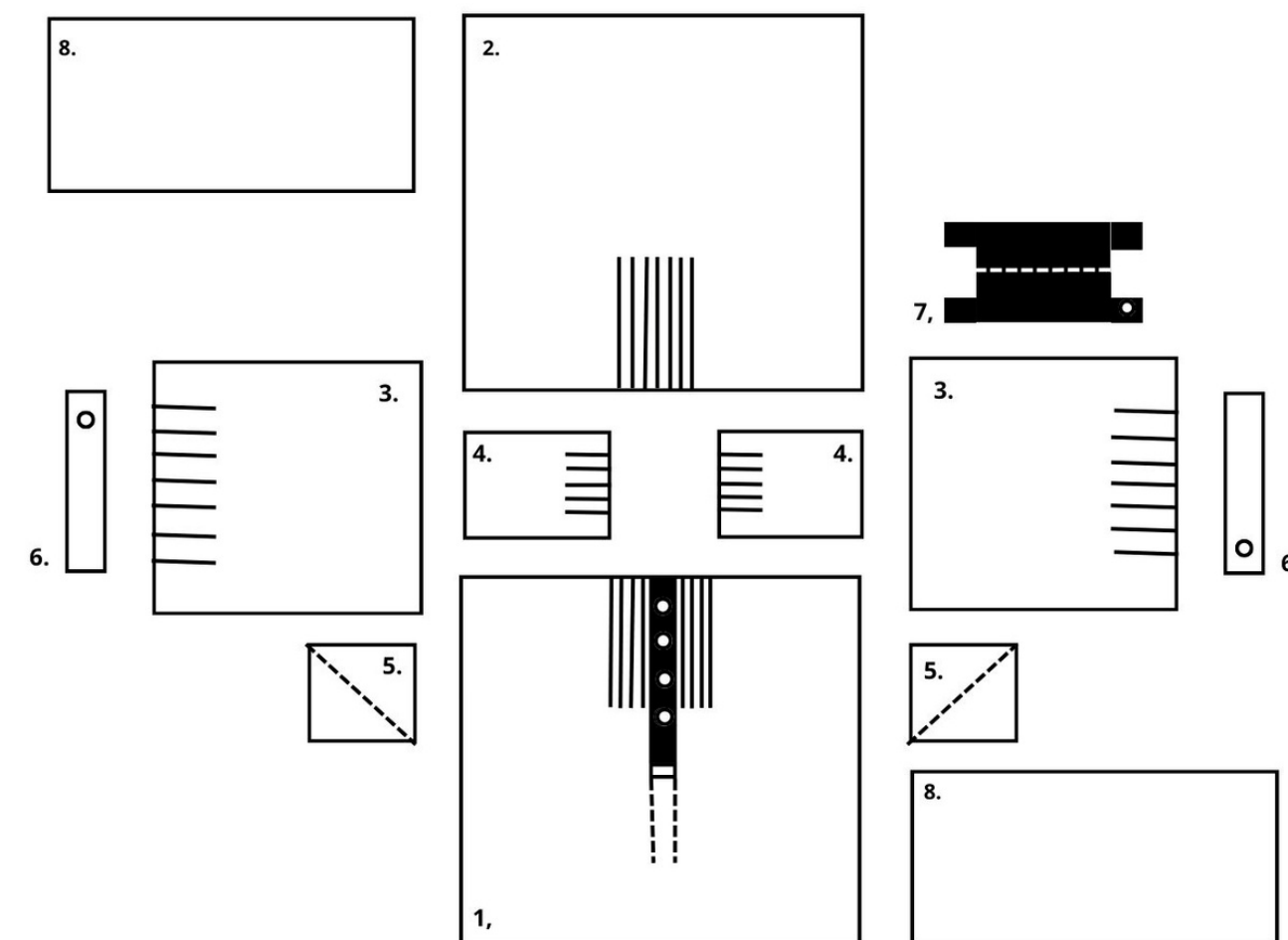
Koszula Kobięca składała się z dwóch części, z górnej, sięgającej do pasa i dolnej doszywanej, sięgającej do kolana zwanego nadołkiem.

Główna część koszuli wykonywano z cienkiego płótna lnianego.

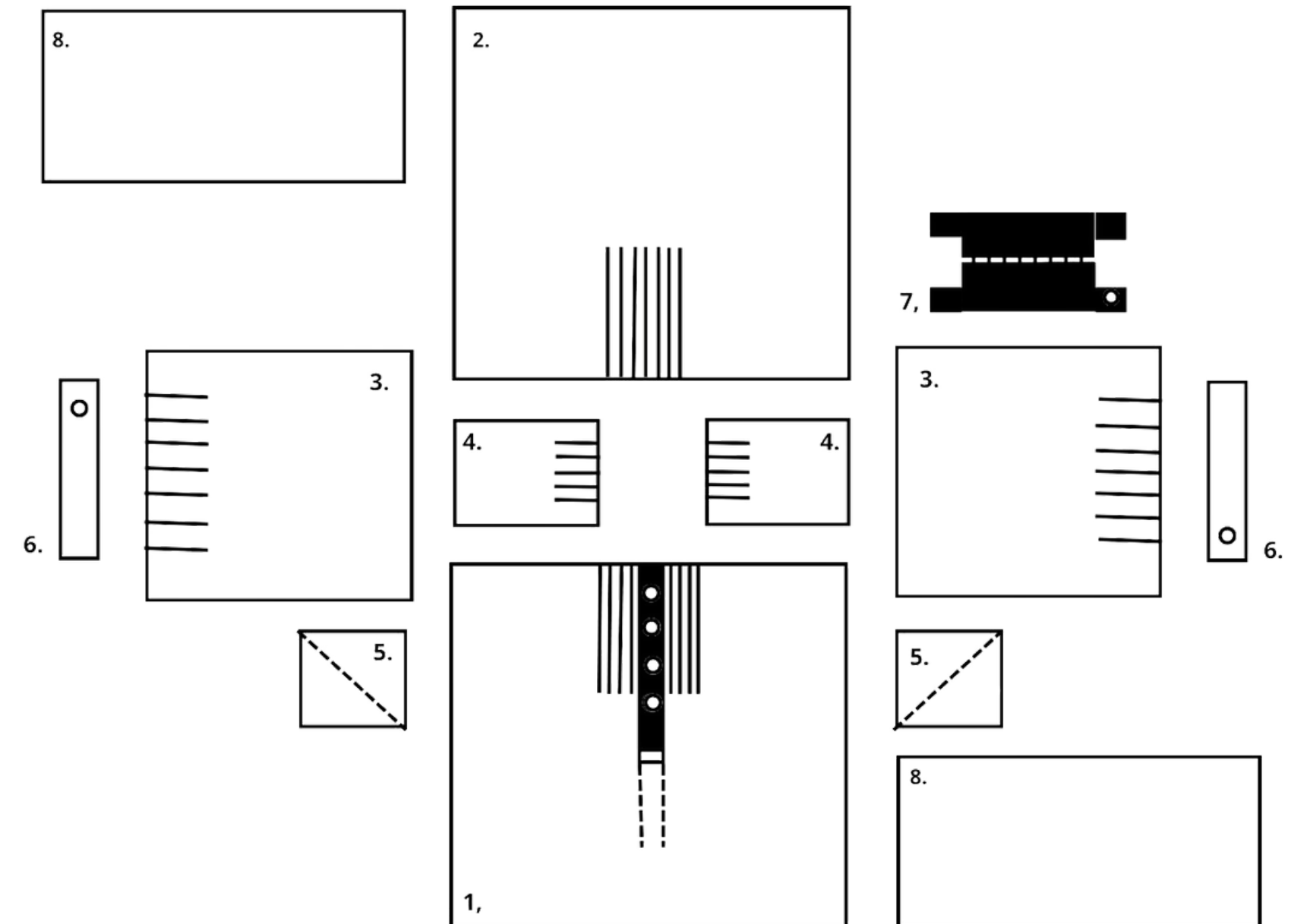
Nadołek szyto z grubego płótna zgrzebnego. Koszule szyto krojem przyramkowym. Rękawy gładkie, lekko zakładany do mankietu zapinanego na guzik, dodatkowo poszerzane pod pachami wstawionymi kwadratami płótna, zwanymi ćwikłami. Doszyte do rękawa przyramki małymi zakładkami, zakończone były kołnierzem. Kołnierz biegła wokół szyj.

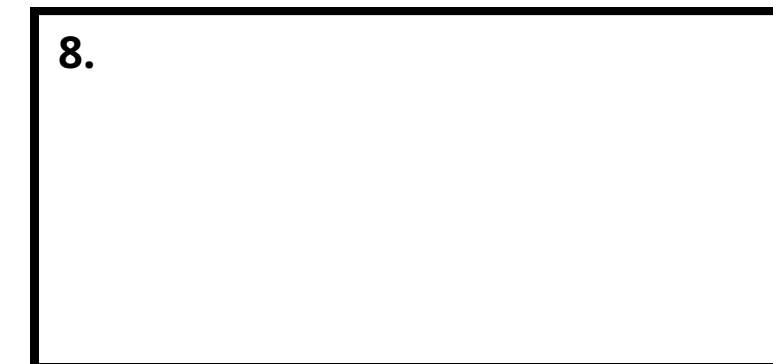
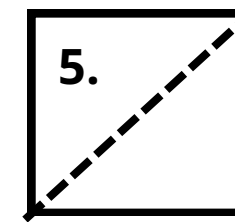
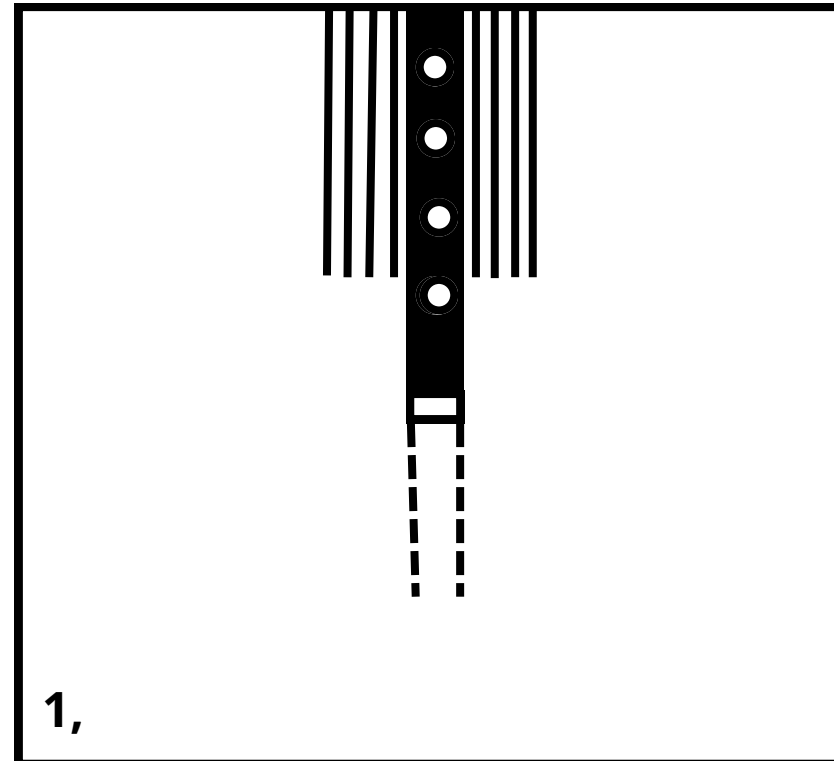
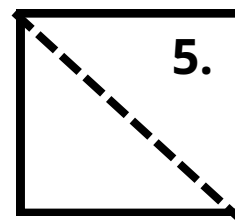
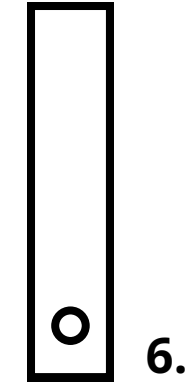
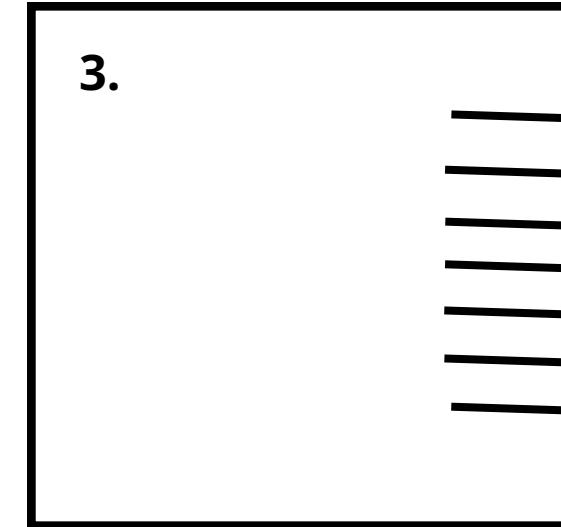
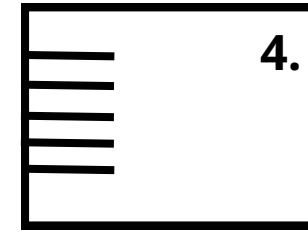
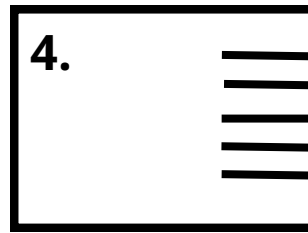
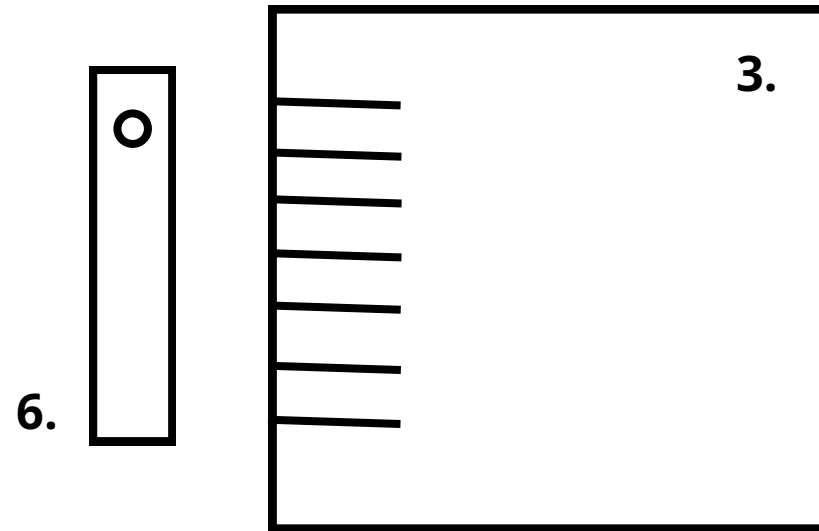
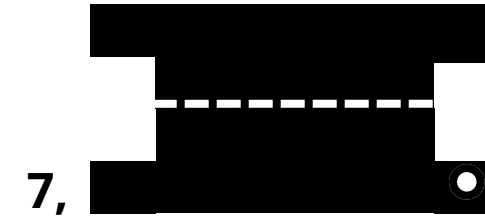
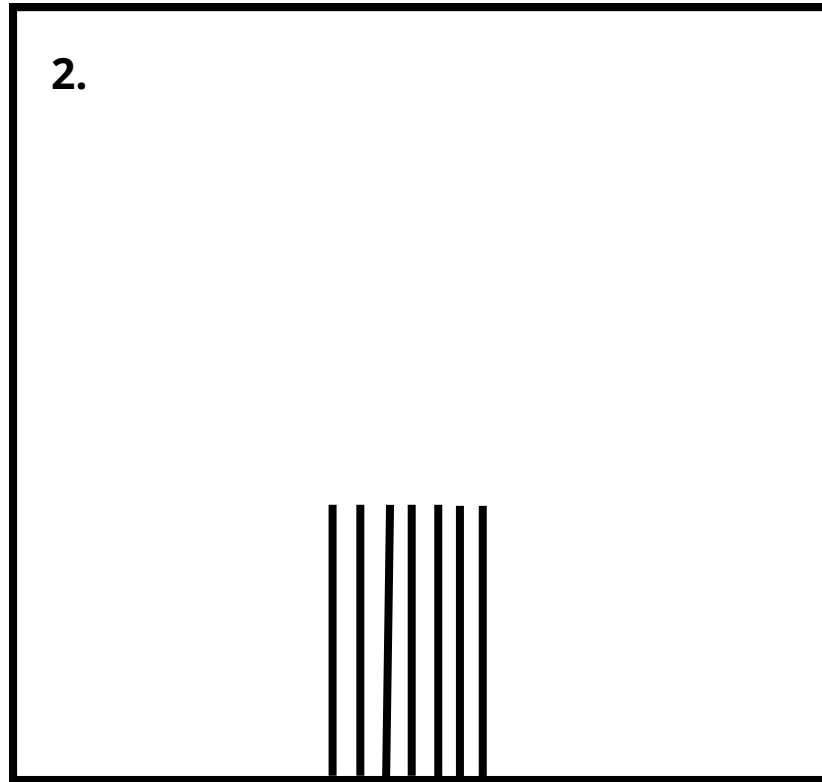
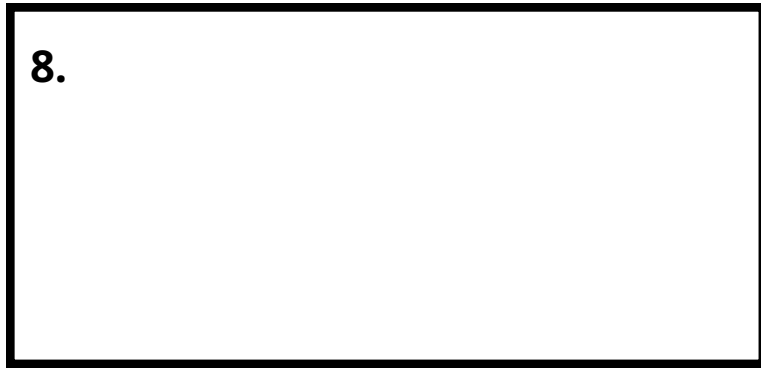
Rozcięcie z przodu posiadało trzy lub 4 guziki.

Małe zakładki z przodu jak i z tyłu wszyte do kołnierza. Zakładki wzdłuż rozcięcia, podobnie jak i oszewkę i przyramki w koszuli zdobiono haftem i stębnówką.

1. **WIDOK ZPRZODU: DŁ. 54CM/60CM SZER. 80CM**
PRZECIĘCIE/ PLISA (PODWINIĘTA) SZER. 3,5CM DŁ. 34CM GUZIKI: 4SZT.
2. **WIDOK Z TYŁU: DŁ. 54CM/60CM SZER. 80CM**
3. **RĘKAW: DŁ. 46CM SZEROKOŚĆ: 37 CM.**
4. **PRZYRAMKI: DŁ. 18CM – SZER. 16CM**
(GÓRA MARSZCZENIE NA SZEROKOŚĆ 9CM)
5. **ĆWIKLE: DŁ. 18CM – SZER. 17CM**
6. **MANKIETY: DŁ. 3CM SZER. 20CM GUZIK: 1SZT.**
7. **KOŁNIERZ: DŁ. 4CM SZER. 36CM**
8. **NADOŁEK: DŁUGOŚĆ 26CM / SZEROKOŚĆ 80CM**

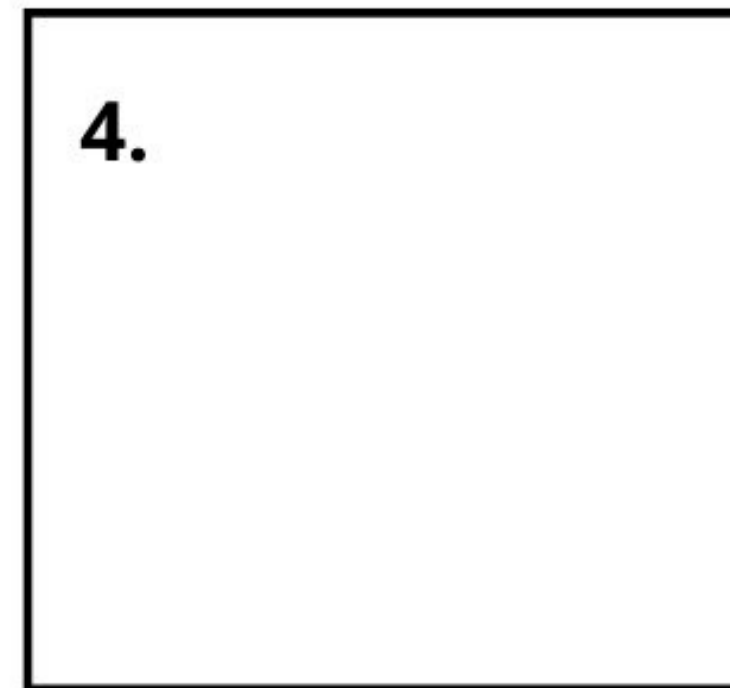
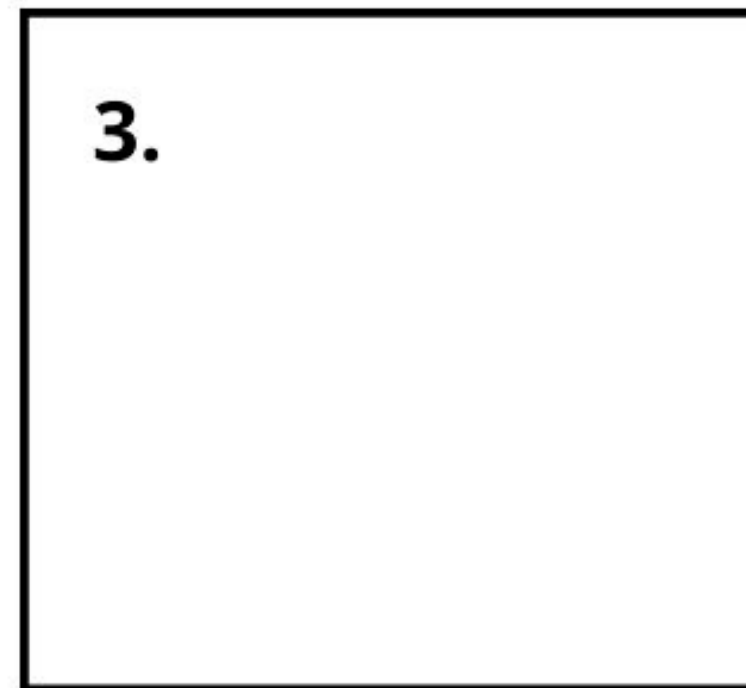
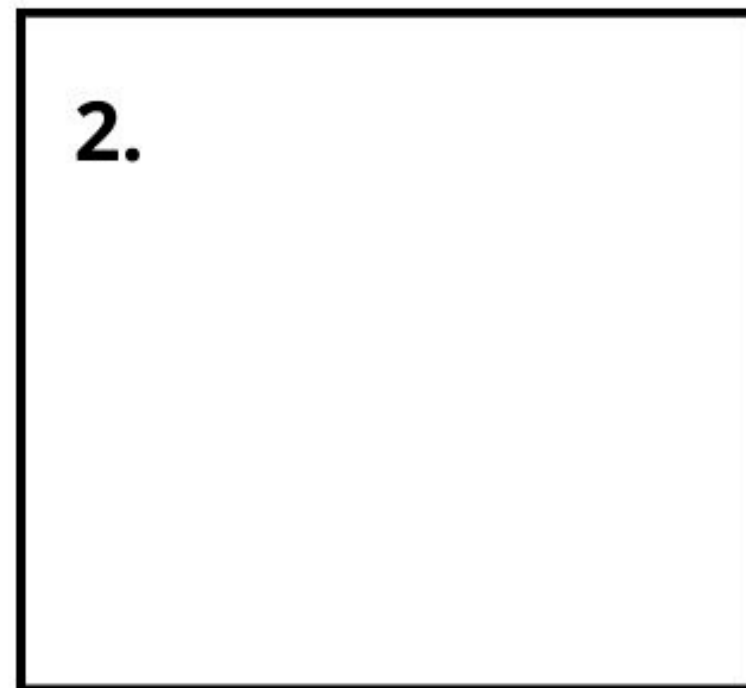
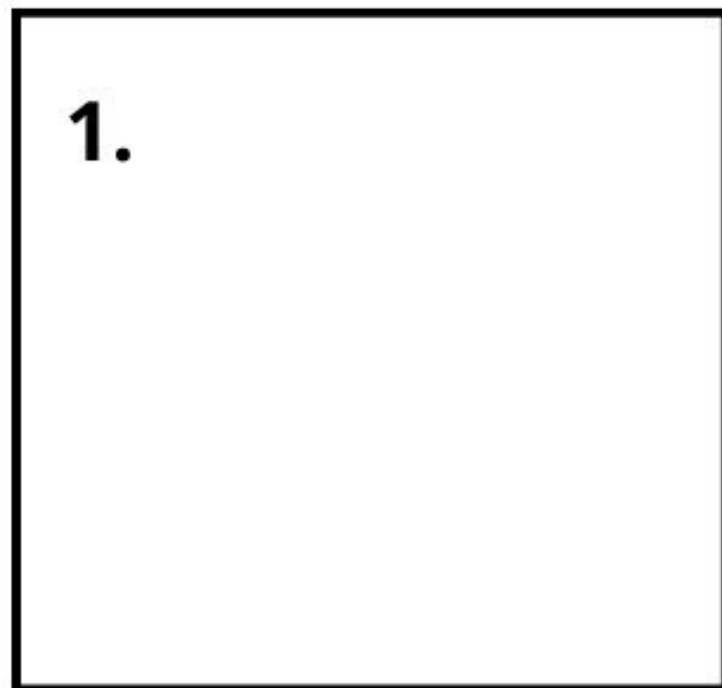

SPÓDNICA

1.2.3.4.: PÓŁKA

6: OSZEWKA (PASEK)

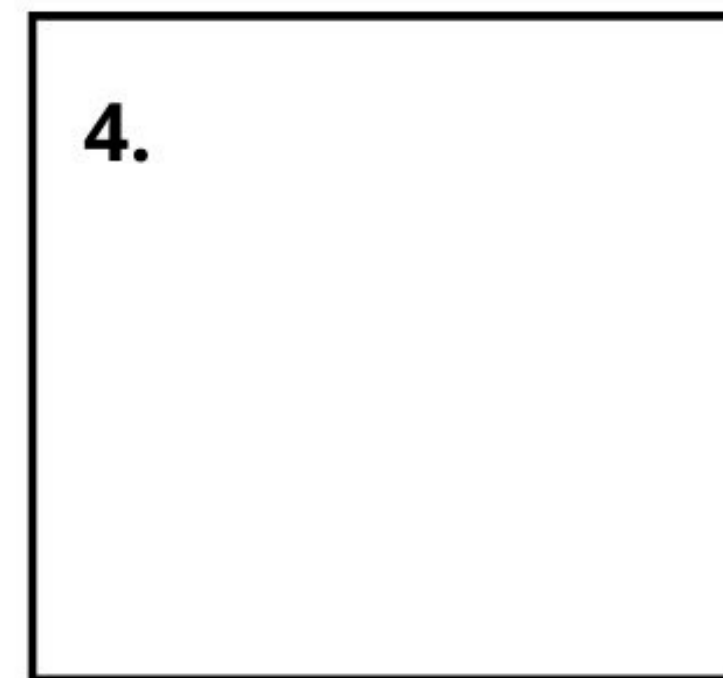
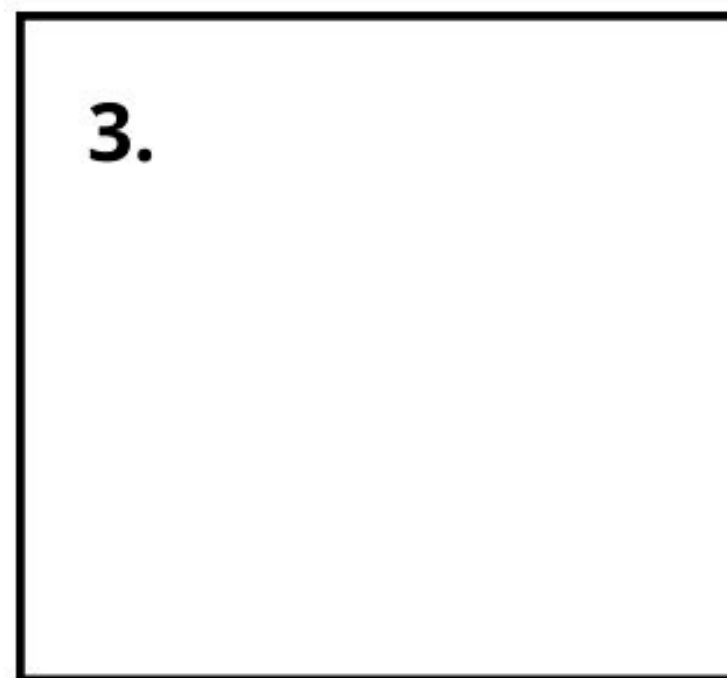
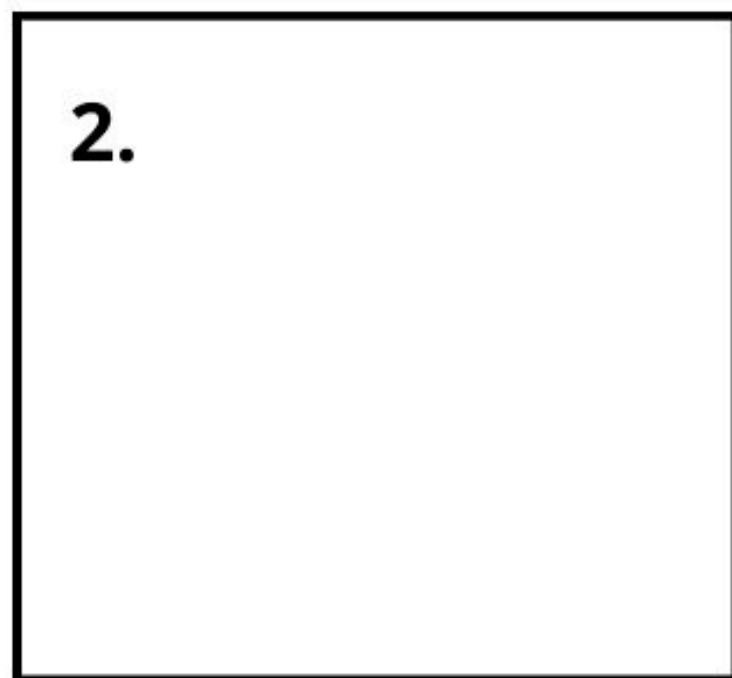
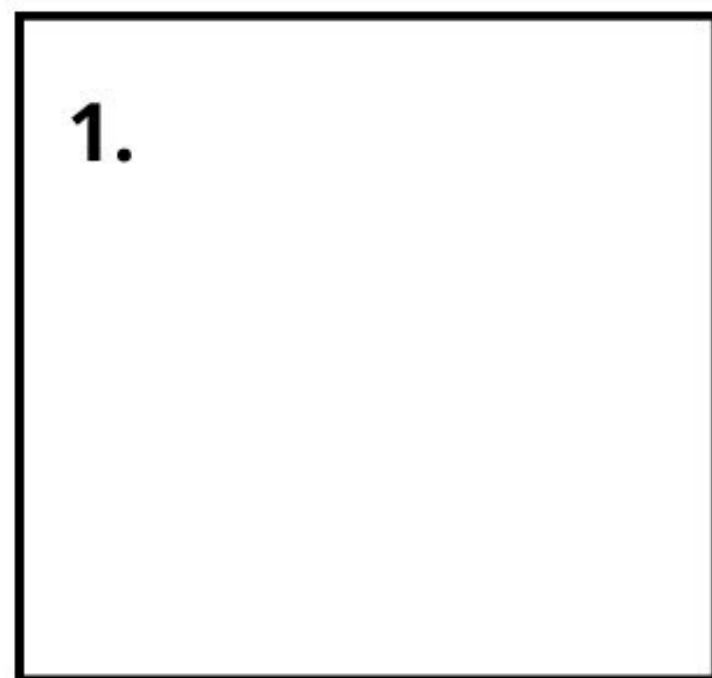

.

SPÓDNICA

1.2.3.4.: PÓŁKA DŁ. 78/80 CM SZER. 78/80 CM

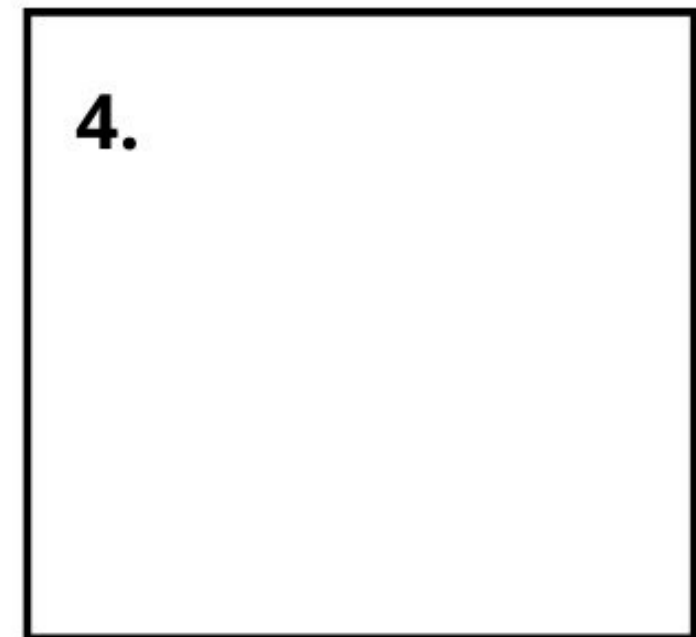
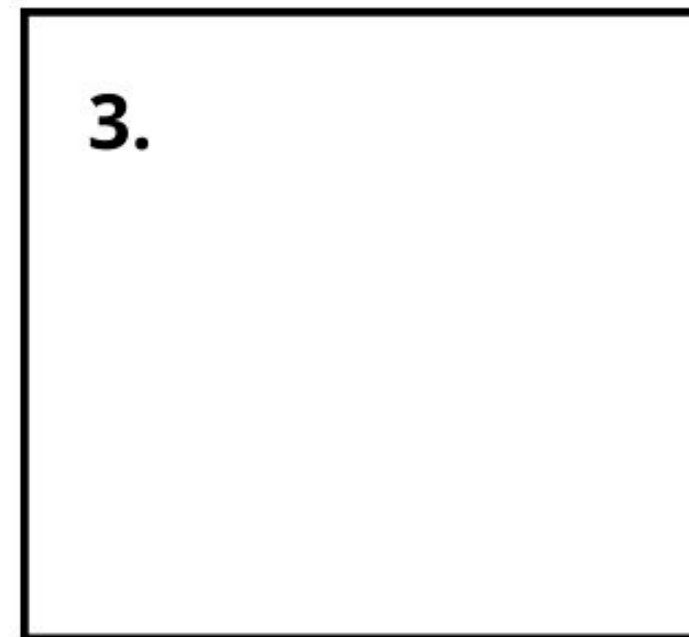
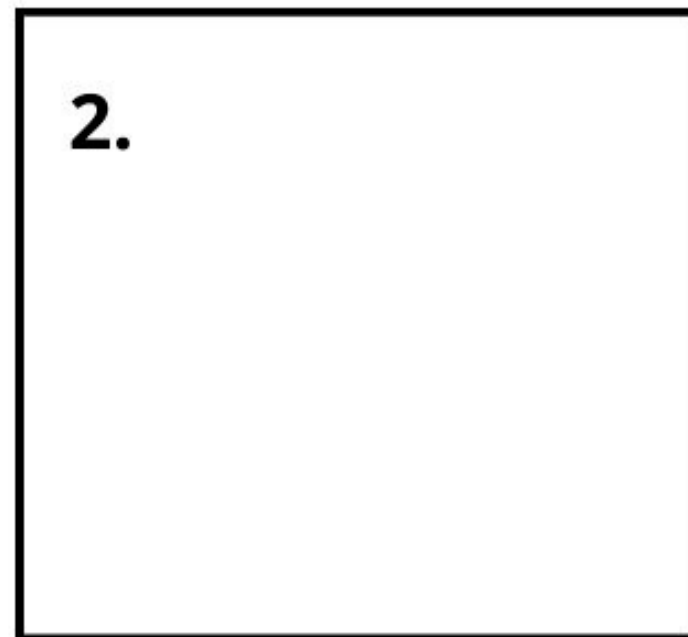
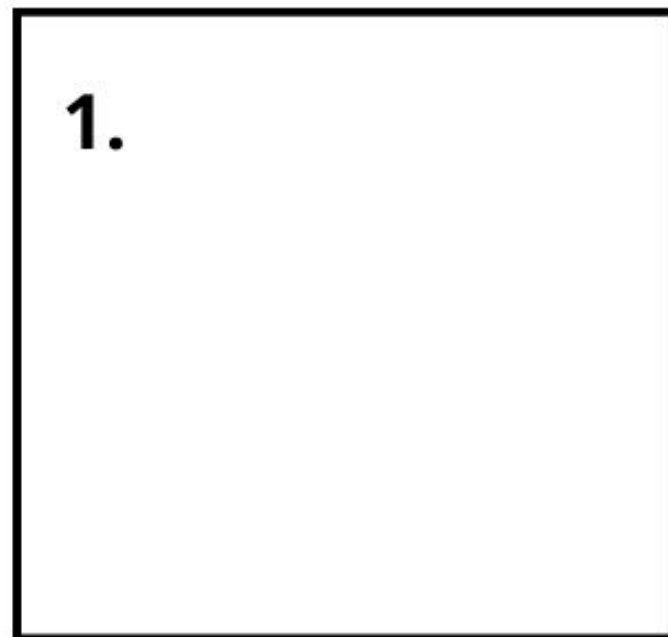
6: OSZEWKA (PASEK) SZER. 2CM

.

SPÓDNICA

Spódnica była wykonana z czterech lub pięciu pótek z Inianego płótna. W pasie silnie sfałdowana i ujęta w oszewkę, posiadała "rozpór" z przodu, wiązano ją na trocki, po uprzednim opasaniu się dookoła. spódnice były pofałdowane i sięgały do kostek.

.

SPÓDNICA

1.

2.

3.

4.

6

.

CHUSTA CZEPCOWA

DŁ. 80CM SZER. 80CM

TKANINA LEN.

1.

CHUSTA

1.

ZAPASKA

1. PÓŁKA

2. OSZEWKA

2.

1.

ZAPASKA

1. PÓŁKA DŁ. 76 SZER.80

2. OSZEWKA SZER.2CM

2.

1.

ZAPASKA

Zapaska czyli fartuch krótszy o 4cm. od spódnicy, których nie zakrywały w całości. Szyto je z jednej lub dwóch pól materiału. Górny ich brzeg wszywano w szeroką oszewkę. z tyłu zapaskę wiązano na troki.
Tkanina: len.

2.

1.

